

**ASSAIG SOBRE EL LLIBRE  
*EL PIANISTA DEL GUETO  
DE VARSÒVIA*, DE WLADYSLAW  
SZPILMAN, I LA PELLÍCULA  
*EL PIANISTA (THE PIANIST)*,  
DE ROMAN POLANSKI**

**EDUARD JOSEP CHIFRÉ I PETIT**

DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA I PESCA, BARCELONA.

Paraules clau: *Segona Guerra Mundial, nazis, gueto, deportacions, col·laboracionisme, W. Hosenfeld, la resistència, l'atzar*

---

Comparative essay between the book *The Pianist of the Warsaw Ghetto*, by Wladyslaw Szpilman, and the film *The Pianist*, by Roman Polanski

Summary: *The book The Pianist of the Warsaw Ghetto by Wladyslaw Szpilman (1911-2000) tells the personal experiences of the author in the occupied Warsaw during the Second World War. W. Szpilman survived to the war thanks to a succession of lucky events and the great help of a German officer extremely fond of music.*

*More than 50 years later in 2002, Roman Polanski chose that book to write the script of his film The Pianist based on the life of Wladyslaw Szpilman.*

*Books like the one of Szpilman, transferred to the cinema by Polanski contribute to the awareness of young people about the horrors explained. Although those facts are far in time, they can occur at any moment in future. It is still in our hands to prevent such crimes from being repeated again.*

Key words: *Second World War, Nazis, ghetto, deportations, collaborationism, W. Hosenfeld, the Resistance, hazard*

---

## Introducció

El llibre *El pianista del gueto de Varsòvia* de Wladyslaw Szpilman (1911-2000) narra les experiències que va viure el seu autor en la Varsòvia ocupada pels nazis durant la Segona Guerra Mundial. En el llibre W. Szpilman descriu el que era la vida dels jueus dins del gueto de Varsòvia, així com les seves vivències fora del gueto, com a jueu fugitiu dels alemanys, durant el període en què es va poder amagar dels nazis a la capital polaca.

L'autor va escriure el llibre el 1945, poc temps després d'acabar la Segona Guerra Mundial i d'haver salvat la vida gràcies a un seguit de fets afortunats, entre els quals destaca l'ajut d'un oficial alemany, Wilm Hosenfeld, amant de la música.

Més de cinquanta anys més tard, el 2002, Roman Polanski, el qual en la seva infància també va viure l'horror nazi a Cracòvia, va escollir aquest llibre per a fer el guió de la seva pel·lícula *The pianist* (*El pianista*), basada en la vida de Wladyslaw Szpilman. El film és una bona adaptació del llibre de W. Szpilman, amb una escenografia molt acurada, i ens ensenya el que era la vida i la mort en el gueto de Varsòvia.

## L'autor del llibre

El llibre fou escrit per Wladyslaw Szpilman (1911-2000), el qual era pianista de professió i vivia amb la seva família a Varsòvia. El 15.11.1940, W. Szpilman i la seva família queden confinats dins del gueto de Varsòvia. El 16.08.1942, la família de W. Szpilman és deportada a Treblinka. El 13.02.1943, Szpilman fuig del gueto, s'amaga en diversos llocs de Varsòvia, mitjançant l'ajut de polonesos i fins i tot d'un oficial alemany, Wilm Hosenfeld. Entre 1945 i 1986 és director musical de Ràdio Nacional de Polònia, concertista i compositor. Mor l'any 2000.

## El llibre

W. Szpilman escriu el 1945 la primera versió del llibre i el publica el 1946 amb el títol *Mort d'una ciutat*. El mateix any el llibre és retirat de circulació ja que no agrada als nous dirigents de Polònia, els quals es troben sota l'òrbita de l'URSS, principalment a causa de les referències que Szpilman fa en la seva obra sobre els russos, polonesos, ucraïnesos, letons i jueus que van col·laborar amb els nazis. El text no es torna a editar fins l'any 1998.

## La pel·lícula

Dirigida i produïda per Roman Polanski el 2002, va ser protagonitzada per Adrien Brody i compta, com a actor secundari, amb Thomas Kretschmann (interpreta l'oficial alemany aficionat a la música que ajuda Szpilman). El guió és de Ronald Harwood.

El film va ser premiat amb diversos guardons, entre els quals podem destacar tres Oscar de l'edició del 2003 (millor actor, director i guió adaptat), la Palma d'Or del festival de Cannes (2002) i el Goya a la millor pel·lícula estrangera (2002).

### Principals parts del llibre

Podem dividir l'obra de Wladyslaw Szpilman en les parts següents:

1. La descripció dels moments previs a la Segona Guerra Mundial
2. L'inici de la Segona Guerra Mundial i la derrota de Polònia
3. La Varsòvia ocupada pels nazis (abans del tancament del gueto el 15.11.1940)
4. W. Szpilman dins el gueto fins al dia de la deportació de la seva família a Treblinka (16.08.1942)
5. La vida de W. Szpilman entre 16.08.1942 i 13.02.1943 (data en la qual fuig del gueto)
6. Les vivències de W. Szpilman en diversos amagatalls fins l'alliberament de Varsòvia pels soviètics el 15.01.1945
7. La vida de Szpilman després de la guerra

### Principals escenes de la pel·lícula

Aquesta pel·lícula descriu com es vivia i moria en el gueto de Varsòvia. També mostra l'ocupació alemanya de la resta de Varsòvia durant la Segona Guerra Mundial. Del film destacarem les escenes següents:

1. Szpilman tocant el piano en ple bombardeig de Varsòvia
2. El trasllat dels jueus al gueto (format per un gueto gran i un de petit)
3. El pas del gueto petit al gueto gran
4. La deportació de la família de Szpilman (la *Umschlagplatz* o plaça de l'Estació)
5. El repartiment d'un caramel en sis trossos (darrer àpat de la família de W. Szpilman en la *Umschlagplatz*)
6. La mirada del pare de Szpilman quan veu que el seu fill Wladyslaw, en el darrer moment, és salvat de la deportació
7. Els assassinats dels jueus i dels opositors als nazis
8. Les imatges de Varsòvia destruïda per la guerra
9. Szpilman tocant el piano per a l'oficial nazi Wilm Hosenfeld
10. L'alliberament de W. Szpilman pels soviètics

### Diferències entre el llibre i la pel·lícula

De les diferències que existeixen entre el llibre i la pel·lícula assenyalarem:

1. Els moments previs a la guerra són descrits per W. Szpilman en el seu llibre, però no en la pel·lícula de Polanski.
2. En el llibre de Szpilman s'esmenta la figura del director de l'orfenat jueu de Varsòvia, Janusz Korczak, el qual, tot i tenir la possibilitat de salvar la seva vida, va preferir no

- abandonar els seus orfes quan eren deportats a les cambres de gas de Treblinka, la qual cosa no reflecteix la pel·lícula de Polanski.
3. En el film de Polanski, W. Szpilman i la seva família es traslladen al gueto de Varsòvia quan aquest es constitueix. No obstant això, en el llibre s'assenyala que els Szpilman ja vivien en un dels carrers del gueto abans de la seva formació.
  4. El salvament de W. Szpilman de la deportació en la pel·lícula el duu a terme un familiar seu, col·laboracionista del nazis, mentre que en el llibre no s'indica qui és el seu veritable salvador.
  5. En relació amb l'oficial alemany Wilm Hosenfeld, que ajuda Szpilman a sobreviure en els darrers dies de l'ocupació alemanya de Varsòvia, en el film no es fa tan palès, com en el llibre, l'agraïment de Szpilman per l'ajut obtingut d'aquest militar.

### **Context polític del llibre i de la pel·lícula**

L'obra és escrita el 1946, al final de la Segona Guerra Mundial, quan Polònia es troba sota el camp d'acció de l'URSS i en el prelude de la Guerra Freda.

El film es fa sota la presidència de G. Bush als EUA, quan es viuen les seqüeles dels atemptats de l'11 de setembre.

### **Dades històriques**

El llibre i la pel·lícula assenyalen diversos fets històrics, entre els quals podem esmentar els següents:

- L'inici de la Segona Guerra Mundial amb la invasió de Polònia per les tropes alemanyes
- El gueto de Varsòvia
- Les deportacions de jueus a Treblinka
- La batalla de Stalingrad
- La revolta dels jueus del gueto de Varsòvia
- L'aixecament dels polonesos contra els nazis
- L'alliberament de Varsòvia pels soviètics

### **Temes de debat**

Tant en el llibre com en la pel·lícula es tracten diverses temàtiques que poden ésser debatudes, com és el cas de:

- El repartiment de Polònia entre Hitler i Stalin
- La responsabilitat del poble alemany amb els crims dels nazis
- La memòria històrica
- La solidaritat dels polonesos amb els jueus
- El col·laboracionisme amb els nazis

- L'aprofitament del treball dels jueus
- Per què, en general, no es defensaven els jueus
- La resistència als nazis

### **Algunes reflexions**

Al llarg del llibre de Szpilman hi ha diversos comentaris del seu autor que mouen a la reflexió, per exemple, i prenent com a referència, l'edició del llibre de W. Szpilman indicat en la bibliografia:

— En relació amb els períodes en els quals disminuïa la persecució dels jueus pels nazis, Szpilman escriu: «[...] les preses jueves havien de servir per a d'altres finalitats i, com altres animals, necessitaven una temporada de veda: així les caceres més espectaculars serien millors i no decebrien ningú» (Szpilman, 2003: 55).

— Respecte a la ignorància que tenien els jueus del que realment els podia passar, W. Szpilman assenyala: «[...] la malícia dels alemanys no era per prendre-se-la a la lleugera. Formava part d'un sistema pensat per mantenir-nos en un estat constant de nerviosisme i incertesa en relació amb el nostre futur» (Szpilman, 2003: 44).

— Quant al fet que els jueus no es defensessin del que els nazis els feien, W. Szpilman reproduceix el comentari d'un deportat que a continuació s'indica (també surt a la pel·lícula): «És una vergonya per a tots nosaltres! [...] Els estem permetent que ens portin a la mort com ovelles a l'escorxador!» (Szpilman, 2003: 94).

### **La sort i l'atzar**

Per sobreviure en un gueto o en un camp d'extermini nazi, calia tenir molta sort. En qualsevol d'aquests llocs, encara que els confinats o els presoners seguissin les regles que els nazis els imposaven, no tenien garantida la seva supervivència. Sempre depenien del que l'atzar els pogués portar i contínuament estaven exposats als capricis dels seus botxins. W. Szpilman, l'autor del llibre, va tenir sort en moltes ocasions. És a dir:

- Escapa, en el darrer moment, de la deportació a Treblinka
- Sobreviu a diverses seleccions
- Aconsegueix que opositors als nazis l'amaguin
- Falla en el seu suïcidi amb somnífers quan pensava que es moriria
- El descobreixen tres cops en amagatalls però aconsegueix sortir-se'n
- Li desapareixen però no el toquen
- El confonen amb un alemany però sobreviu
- Etc.

### Comparació amb Anna Frank

Si comparem el cas de W. Szpilman amb el d'Anna Frank, veiem que a aquesta li va mancar la sort que Szpilman va tenir. En el cas d'Anna Frank tenim:

—Passa més de dos anys amagada, amb la seva família, a la «Casa del darrere» (6.07.1942 al 4.08.1944).

—Són descoberts i detinguts el 4.08.1944; pocs mesos després Holanda és alliberada.

—Surten en el darrer tren que va anar a Auschwitz (03.09.1944), on arriben el 6.09.1944.

—És deportada a Bergen Belsen a finals d'octubre del 1944, on mor poc temps abans de ser alliberat el camp pels anglesos (el 12.04.1945).

Anna Frank durant dos anys no va ser descoberta, però passat aquest temps la sort malauradament se li va acabar i no va aconseguir sobreviure.

### Wilm Hosenfeld i el seu diari

L'oficial nazi que ajuda Szpilman a sobreviure tampoc va tenir massa sort. Hosenfeld tenia com a tasca principal ocupar-se de les instal·lacions esportives. Era una persona creient, mestre de professió. Va morir a Stalingrad el 1952 presoner dels soviètics.

Hosenfeld, tot i ser un oficial nazi, era crític amb el que feien els alemanys i, a més d'haver ajudat W. Szpilman, també va ajudar altres persones perseguides pels nazis. Va escriure un diari, del qual, i a tall d'exemple, esmentarem alguns fragments que han estat publicats en l'edició del llibre de W. Szpilman que apareix a la bibliografia.

—En data 18.01.1942 escriu: «Els mètodes dels nacionalsocialistes són diferents, però bàsicament persegueixen també una única idea: l'exterminació i l'ensorrament de la gent que pensa de manera diferent de com pensen ells» (p. 181).

—El 14.02.1943 esmenta: «[...] no puc entendre com hem estat capaços de cometre els crims que hem comès contra civils indefensos, contra els jueus» (p. 190-191).

—Finalment, el dia 16.06.1943 assenyala: «No mereixem misericòrdia: tots en som culpables» (p. 192).

### Conclusions

El llibre de Wladyslaw Szpilman i la pel·lícula de Roman Polanski mostren una visió molt acurada de la vida en el gueto de Varsòvia, l'aixecament del gueto, la resistència polonesa al nazisme, el col·laboracionisme amb els nazis, la vida dels fugitius, etc. El film mostra unes imatges espectaculars de Varsòvia destruïda per la guerra.

Com a crítica a la pel·lícula podem esmentar que aquesta no menciona el cas de Janusz Korczak i els seus orfes, i fa un tractament superficial de l'oficial nazi Wilm Hosenfeld, el qual, a més de Szpilman, va ajudar altres persones.

Finalment, direm que obres com el llibre de W. Szpilman, portada a la gran pantalla per R. Polanski, contribueixen a què els fets que narren no caiguin en l'oblit i a conscienciar els més joves que aquests horrors, per llunyans que estiguin en el temps, sempre són vigents, ja que en qualsevol moment es poden tornar a repetir. Evitar-ho està en les nostres mans.

## Bibliografia<sup>1</sup>

FRANK, A. (1999), *Diari*, 4a ed., Barcelona, Plaza Janés, 379 p.

LEVI, P. (1996), *Si això és un home*, Barcelona, Edicions 62, 234 p.

PRESSLER, M. (2000), *¿Quién era Ana Frank?*, Barcelona, Muchnik, 197 p. (La Medianoche; 18)

SAKOWSKA, R. (1998), *The Warsaw Ghetto 1940-1945*, Varsòvia, R. Nowicki, 94 p.

SZPILMAN, W. (2003), *El pianista del gueto de Varsòvia*, Barcelona, Empúries, 216 p.

## Filmografia

CHAPLIN, C. (1940), *El gran dictador*.

CHOMSKY, M. J. (1978), *Holocaust*. [Sèrie de televisió]

DORNHELM, R. (2001), *La història d'Anna Frank*.

POLANSKI, R. (2002), *El pianista*.

SPIELBERG, S. (1993), *La llista de Schindler*.

---

1. Els textos d'A. Frank (1999), P. Levi (1996), M. Pressler (2001) i R. Sakowska (1998) han estat utilitzats com a obres de consulta general.

